

Бородієнко О.В., Музичко Л.В.

(Київ, Україна)

ПЕДАГОГІКА

(Сучасні методи викладання)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ КОУЧИНГУ В СУЧАСНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Необхідність входження України до європейського культурного та освітнього простору, формування резерву людського потенціалу країни з високим рівнем професійних знань та навичок, створення сучасного та інноваційного ринку праці актуалізує пошук таких методів навчання та виховання в середовищі професійної освіти, які б кореспондували з вищезазначеними завданнями.

Зміна парадигми в навчанні з предметної на особистісно орієнтовану також актуалізує пошук нових можливостей задіяння особистого потенціалу тих, хто навчається, що дає можливість і сформувати у них готовність та здатність до самостійної навчально-пізнавальної діяльності, і згенерувати вміння використовувати всі можливі ресурси для досягнення поставлених цілей та реалізації завдань, і вміння самостійно здійснювати, коригувати та контролювати свою діяльність.

Ми вбачаємо значний потенціал у використанні можливостей коучингу в процесі взаємодії в системі «вчитель-учень», «викладач-студент», «тренер-учасник». Використання філософії, інструментів та принципів коучингу, крім вищеперерахованих, дасть змогу вирішити ще й низку завдань в навчально-пізнавальній діяльності, а саме: сформувати готовність учнів, студентів, слухачів до саморозвитку та неперервної освіти; проектувати та конструювати розвивальне освітнє середовище; активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів, студентів та слухачів; будувати навчальний процес з урахуванням індивідуальних, вікових, психологічних особливостей тих, хто навчається.

Попри значну популярність коучингу за кордоном [3, 4, 5, 6] (де розвиваються переважно ті напрями коучингу, які пов'язані із індивідуальним консультуванням) та діяльність з інкорпорування підходів коучингу в навчальний процес (зокрема, українською дослідницею Т.А.Боровою була запропонована концепція освітнього коучингу, сформульовані методологічні підходи та принципи [2]), з нашої точки зору практично відсутній вітчизняний досвід використання коучингу в процесі навчання, і як наслідок – відсутнє концептуальне бачення методики та технології використання філософії, підходів та інструментів коучингу в навчальному процесі.

Саме тому метою даної статті є визначення методологічних засад використання коучингу в процесі навчання в сучасній професійній освіті.

Автор концепції освітнього коучингу, Т.А.Борова, трактує його як «систему заходів щодо встановлення взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу з метою досягнення взаємно визначених цілей як з удосконалення професійної діяльності, так і підвищення якості навчання» [2]. Вважаємо за необхідне доповнити дане визначення такими аспектами: взаємодія між учасниками навчального процесу базується з використанням коучингових інструментів, які проектуються і застосовуються в залежності від мети взаємодії, але безвідносно до цього в будь-якому випадку базуються на філософії коучингу; в даному форматі взаємодії фокус уваги педагога має бути на забезпеченні процесу самостійної постановки тим, хто навчається, цілей навчання та діяльності, самостійного генерування ним оптимальних шляхів і методів її досягнення, самостійної оцінки, моніторингу та контролю виконання завдань; педагогом має обов'язково генеруватись конструктивний зворотній зв'язок тому, хто навчається; педагог також має забезпечити процес зростання мотивації діяльності.

Розвиток так званої неоліберальної педагогіки дозволив вичленити основні принципи, на яких базується взаємодія між суб'єктами спільної діяльності: розкриття індивідуальних пізнавальних можливостей та розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей у кожного учасника, допомога тим, хто

навчається, у самопізнанні, самоактуалізації, самореалізації, самовизначенні, формування таких підходів та досвіду діяльності, яка дає змогу продуктивно вибудовувати як власне життя, так і власну професійну діяльність. Досвід роботи в системі вищої, професійно-технічної та корпоративної системи навчання дає нам змогу констатувати, що, попри достатньо високу ефективність сучасних технологій навчання, вони мають обмежений потенціал у вирішенні завдання розкриття власного потенціалу, усвідомлення власних ресурсів та здібностей, підвищенні рівня мотивації до навчання та професійної діяльності. А без вирішення даних завдань важко говорити про ефективність навчання.

Якщо взяти за основу рівні засвоєння знань, запропоновані В.П.Беспалько [1], можна з'ясувати місце коучингу в системі методів та технологій навчання, а також ті унікальні завдання в навчально-пізнавальній діяльності, які можна вирішити виключно з допомогою інструментів коучингу. Зокрема, т.з. «учнівський рівень», який передбачає засвоєння навчального матеріалу на рівні розпізнавання, володіння загальними уявленнями про об'єкти та явища, з успіхом можна зреалізувати з допомогою технологій та методів навчання, які дозволяють діагностувати попередні знання, сформувані нові уявлення про предмет, а також оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу (лекція, тестування, усне опитування, дискусія, проблемний урок тощо).

Другий, «алгоритмічний» рівень засвоєння передбачає здатність самостійно відтворювати інформацію та застосовувати її в типових ситуаціях, та може успішно реалізовуватись за допомогою таких технологій та методів навчання, як кейси, ділові та рольові ігри, моделювання ситуацій, дискусія, модерація тощо.

На третьому рівні – евристичному – передбачається не тільки відтворення, але й перетворення засвоєної інформації та набутих навичок, продукування нової інформації про предмет навчання для її застосування в нетипових ситуаціях, що вимагають генерування нових, нетипових методів дії. Для досягнення евристичного рівня засвоєння інформації педагогам варто

використовувати такі технології та методи навчання, як методи колективної розумової діяльності (зокрема, мозковий штурм), модерацію, моделювання, відео тренінг.

Четвертий, найвищий рівень засвоєння інформації є найбільш складним та проблемним з точки зору реалізації педагогом, адже його об'єктивно неможливо досягти без задіяння творчого потенціалу тих, хто навчається на фоні їх високої мотивації до впровадження в діяльність, само актуалізації та усвідомлення шляхів індивідуальної самореалізації. Саме для досягнення творчого рівня засвоєння знань доцільно, з нашої точки зору, і використовувати різноманітні інструменти коучингу, з допомогою яких і буде згенерована самостійна і ініціативна практична діяльність, креативні підходи до вирішення майбутніх нетипових ситуацій в професійній практиці, відповідальність тих, хто навчається, за планування, організацію та досягнення цілей власної діяльності. Крім того, як зазначає Т.А.Борова, коучинг також виступає технологією «спрямованої самоорганізації» діяльності тих, хто навчається.

Існують дві форми організації взаємодії з тими, хто навчається. Найбільш традиційна, яка є свого роду «калькою» від індивідуального консультування в бізнес-коучингу – це індивідуальна взаємодія з тими, хто навчається, в форматі коучингу. За такої форми організації взаємодії передбачаються індивідуальні бесіди (як правило, серія таких бесід є більш ефективною, ніж епізодичні, дискретні, оскільки, за умови ефективно організації дає можливість досягти зримих результатів) з тими, хто навчається. Дані бесіди можуть мати достатньо типовий алгоритм та мають на меті активізувати самоорганізацію учасника навчання в процесі навчально-пізнавальної діяльності. Попри очевидні переваги, які дає такий формат (усвідомлення значної уваги від педагога, яка реалізується індивідуально; підвищення мотивації того, хто навчається, до навчання та діяльності; досягнення нехарактерних успіхів тими, хто навчається), в практичній діяльності його достатньо важко реалізувати: він потребує значних ресурсних витрат. Мова йде як про затрати часу на реалізацію такого формату взаємодії, так і про значні емоційні затрати з боку

учасників процесу. Тому, з нашої точки зору, найбільш прийнятним є формат групової взаємодії в стилі коучингу, а також проектування навчальних занять з використанням інструментів коучингу. Це дасть можливість педагогу побудувати навчальний процес з акцентом на особистісно-орієнтоване навчання, підвищити вмотивованість до навчально-пізнавальної діяльності, сприяти зростанню як індивідуальних, так і групових результатів у навчанні.

Література:

1. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем (Проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем): монография/ В.П.Беспалько. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1977. – 304 с.
2. Борова Т.А. Теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу: монографія/Т.А.Борова. – Харків: СМІТ, 2011. – 381 с.
3. Дауни Майлз. Эффективный коучинг. Уроки коуча коучей/ пер. с англ./Дауни Майлз. – М.: Из-тво «Добрая книга», 2013. – 288 с.
4. W. Timothy Gallwey. The Inner Game of Golf. - Random House Trade Paperbacks; Reprint edition. – 2009. – 288 p.
5. Thomas Leonard. Profiles in Coaching with Thomas Leonard. - Fitness Information Technology; 2 edition. – 2010. – 410 p.
6. [John Whitmore](#). Coaching for Performance: GROWing Human Potential and Purpose - The Principles and Practice of Coaching and Leadership, 4th Edition. - Nicholas Brealey Publishing; Fourth Edition edition. – 2009. – 244 p.

Відомості про авторів:

1. Бородієнко Олександра Володимирівна

Кандидат географічних наук, доцент, докторант Інституту професійно-технічної освіти АПН України.

Тел.: 050 198 50 92, 096 431 77 98.

Е-mail: oborodienko@ukr.net

Адреса: м.Київ, вул. Симоненка 5а, кв.18.

2. Музичко Людмила Володимирівна

Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Київського національного економічного університету імені В.Гетьмана.

Тел.: 067 505 85 76

Е-mail: mvludmila@mail.ru

Адреса: м.Київ, пр.Маршала Малиновського 11б, кв.43.